

אלה ה' סי' 1

פרק שלשים ושש

3"ס

ואלה המשפטים אשר תשים

לפניהם (כא. א.)

1

חכמינו זכרונם לברכה הורונו שעל הדיין להיות מתון בכל דין ודין הבא לפניו (אבות א. א.)

פני

ומסופר על הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, שבעירו היה אדם אחד שהיה מוכר יין, והיה לו משרת אחד שהיו לו חמישים שקל כסף, וטמן אותם המשרת באוצר היין בין החביות, ולמוצאי שבת כאשר הלך לשם לקחת את כספו לא מצאם, וזעק זעקה גדולה ומרה כי נאבד עמלו שקבץ מכמה שנים. והוא חשד בדבר זה באדונו בעל האוצר שגנבם, והלך ותבע אותו לפני רבי שלמה קלוגר.

התורה
א"כ ז' א'
רצ"ד

הרב קרא לבעל הבית ושאל את פיו אודות הכסף, ואמר לו שהוא לא יודע מאומה מכל זה. הרב שהיה בטוח שהוא גנב את הממון, התחכם וצאמר לו: גם אני חשבתי בלבי שלא יתכן שיהודי יגנוב מעות בשבת, לכן אני מחליט לומר שבודאי גגוי נכנס לאוצר היין והוא גנב את המעות, ולכן היין הנמצא שם הוא יין נסך וצריך לשופכו, ולכן חייב אני לשלוח את השמש לבית הכנסת להכריז על היין שלך שהוא אסור...

כאשר שמע בעל הבית את דברי הרב הבין שכלתה אליו הרעה שיהיה לו הפסד רב ועצום, ובעל כרחו הודה תיכף לפני הרב שהוא גנב את המעות ונשבע על כך. אבל הרב אמר לו: אין אני מאמין לדבריך... עד שקם בעל הבית במרוצה והלך לביתו והביא המעות והשיב אותם לבעליו...

2) תשובת אלם

וי"ל עוד בביאור האי מאן דבעי למהוי חסידא, דהנה תואר חסיד הוא מגזרת חסד, דחסד הוא הפעולה וחסיד הוא איש החסד, היינו שעצם עצמותו ומהותו אך טוב וחסד, ומחמת זה נמשך לעשות פעולות של חסד. והאי מאן דבעי למהוי חסידא, לא נאמר כאן שרוצה לקיים מצוות ומעש"ט, אלא דבעי למהוי חסידא, שרוצה להיות כאמור חסיד שעצמותו ומהותו תהיה שורש הטוב, שמכת זה מקיים ועשית הישר והטוב בעיני ה'. הדרך בזה היא כמש"כ המהר"ל בדרך החיים (אבות פ"א), דענין השלמות כולל ג' חלקים, שלם בינו לבין בוראו, שלם בינו לבין חבריו, ושלם בינו לבין עצמו, ג' חלקי השלמות הללו הם תכלית השלמות. וזהו ב"י ג' הדעות שהובאו כאן להאי מאן דבעי למהוי חסידא שרוצה להפך מהותו לטוב בעצם. רב יהודה אומר לקיים מילי דנוקין, שהוא חלק השלמות של שלם עם חבריו, שלא איירי כאן אחרי שהזיק, שישלם לחברו ויפייסו, דזה אינו מילי דחסידות אלא

איתא בגמ' (ב"ק ל.) אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנוקין, רבא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות. וצריך ביאור דבשלמא מילי דאבות ומילי דברכות מובן השייכות שלהם להאי מאן דבעי למהוי חסידא, אך מה ענין מילי דנוקין לחסידות, במה נשתנו מילי דנוקין משאר דיני ממונות שבתורה שהם חיובים מדינא.

ועל דרך העבודה י"ל דמרומו בזה, ע"פ מד"א ארבעה אבות נזיקין השור והבור המבעה וההבער, ארבעה אלו מכוונים כנגד ד' חלקי היצה"ר הנמצאים באדם. השור מרמו על גיאות, וכמאחז"ל (שמו"ר כג) גאה שכבהמות שור. הבור ענינו הגפילה ביאוש רח"ל כאשר נדמה לו שהוא אבוד לגמרי, שזה מביאו כבר לכל העברות. המבעה זה השן היינו תאות אכילה, וההבער מרומו לתאוות שהיצה"ר בוער בו כאש. ואלו הם ארבעה אבות נזיקין השורש לכל הרע. והאי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנוקין, לעקור את ד' שרשי הרע הללו הנמצאים באדם.

1

(3) סע

מעיקר הדין, אלא מילי דחסידות הוא זה
 שמלכתחילה נזהר שלא יגיע ממנו כל נזק וצער
 לזולתו. כמו דאיתא לעיל מינה שם בגמ', חסידים
 הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וכוכיותיהם בתוך
 שדותיהן ג' טפחים בעומק האדמה, כדי למנוע כל
 אפשרות שינזקו בנ"א על ידיהן, שהפליגו בגודל
 הזהירות והשמירה מלכתחילה לכל יגרם על ידם
 נזק ועגמ"ג לזולת. וזהו האי מאן דבעי למהוי חסידא
 לקיים מילי דנוקין, שיוזר מלהזיק את חברו בממונו,
 וכ"ש בגופו וכן בדבור או בכל ענין שעלול לגרום
 לו צער ונזק, שזהו חלק השלמות של שלם עם
 חבריו. ומילי דאבות הוא ענין השלמות בינו לבין
 עצמו, שמסכת אבות כולה הדרכה לאדם בעניני
 מדות איך יגיע לשלמות עם עצמו, שלא איירי רק
 במה שלא יפריע ויפגע בזולת, אלא איך יתקן מדות
 עצמו כדי להגיע לשלמות. וכמו שאמרו הקנאה
 התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, אף
 שאינם נוגעים לזולת והם בין האדם לעצמו,
 שמוציאים אותו מן העולם הרוחני. כל עוד שאין
 האדם מקיים מילי דאבות ומדותיו מקולקלות, אם
 בקנאה תאוה וכבוד ואם בכל עניני כעס או עצבות
 ועצלות, הר"ז גורם לו שאינו שלם עם עצמו.

וכמאמר מרן אדמו"ר בב"א זי"ע עה"פ (דברים יז)
 דברי ריבות בשעריך, היינו בשעריך שלך,
 שבשעריך הפנימיים ישנם דברי ריבות. השכל שבמה
 מבין כך ותשוקות הלב משתוקקים אחרת וכלי
 המעשה נמשכים למעשי נפש הבהמי. וכמא"כ
 (תהלים לח) אין שלום בעצמי, היינו שהוא חסר
 שלמות בקרבו. כאשר יהודי אינו כפי שצריך להיות
 הריהו תמיד חסר שלמות, לעולם אינו שמת וחייז
 אינם חיים. שכן הנשמה חלק א' ממעל שבקרבו
 גורמת לו שתמיד תיסרך רעתך. ומילי דברכות הוא
 ענין השלמות בינו לבין בוראו, שהמשמעות
 הפנימית של מילי דברכות שבכל ההנאות שנהנה
 משים אל לבו כי לה' הארץ ומלואה, והנאה זו היא
 של הקב"ה והוא הנותן לו בטובו להנות ממנה,
 והריהו מחויב להודות לה' ולברכו על הנאה זו, ועי"ז
 הוא מתקן את האכילה שאוכל ואת כל ההנאות
 שנהנה ומעלה אותם לשרשם ולמקורם. (ומעין ביאור
 זה יש באגדות מהרש"א על האי ענינא). ועי"ג
 חלקי השלמות מגיע למהוי חסידא.

ב. תמונת ד'

(4) הקפדה עם ג' א"ת ס"א

אלא דעדיין אינו מוכן לשון הפסוק בפרשת בהעלותך הבא לתאר את גודל דרגת נבואת משה,
 ותמונת ד' יבית (י"ב, ח'), דהלא אין להקב"ה גוף, והיאך אפשר לומר על משה רבנו שראה תמונת ד'.
 ונראה לבאר ענין זה עפ"י דברי רש"י בפי' עה"ת לפי משפטים עה"פ (כ"א, י"ג) והאלקים אינה לידו,
 שהביא לדברי המדרש לבאר את לשון הפסוק שבס' שמואל א' (כ"ד, י"ד) כאשר יאמר המשל הקדמוני,
 שהכונה על התורה, שהיא משלו של הקב"ה שהוא קדמונו של עולם. וכתב בזה החפץ חיים (בס'
 שם עולם פ"י"ב בהגה"ה) שאין הכונה בזה רק שהתורה נכתבה ע"י הקב"ה, אלא נוסף על כך - שהתורה
 משמשת כמשל וכפאטאגראפיה של הקב"ה, וכמו שכתב הרמב"ן בהקדמתו לביאורו על התורה, שכל
 התורה כולה שמוחיי של הקב"ה [ובס' נפש החיים (שער ד' פרק י"ט) ציין לכמה וכמה מקומות שנמצא
 כן בס' הזהוה"ק]. כלומר, שהכל מהווה תאור של הקב"ה, ואשר כן כתבו המהרש"א (בחדושי אגדה)
 והגר"ח מוואלאז'ין [בס' נפה"ח שמה] בקשר לדברי הגמ' ברכות (כא). שלמדו לדין ברה"ת לפניו מלשון
 הפסוק - כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלקיני. דכל מה שלומדים, אפילו נזיקין, וריני טוען ונטען, וכל
 המיגנים המיוסדים על האפשרות של טענות של שקר, הכל מהווה שם ד', כי כהת"כ מהווה תיאור של
 הקב"ה.

[ולוה נתכוון רבנו במאמר כבוד אב ואם ותלמוד תורה (שבס' האדם ועולמו, עמ' קכ"ג), שאצל
 הרמב"ם התורה ככללותה היא אספקלריה של השכינה עצמה. וכן כתב עוד במאמרו על אהבת התורה
 וגאולת נפש הדור (שבסוף הס' דברי השקפה) בשם האדמו"ר הזקן בס' התניא ובשם הגר"ח מוואלאז'ין
 בס' נפש החיים].

ונראה דזה ר"ל הפסוק הנ"ל שבפרשת בהעלותך, ותמונת ד' יבית, שרק למשה רבנו נתגלתה התורה,
 דהיינו הדינים הנהוגים לדורות, דה"ט דזאת התורה לא תהא מוחלפת וכו', דהנביא מלאכי אמר (ג', ר') אני
 ד' לא שנית, ששינויים רק חלים בכל הנבראים, ולא בבורא עולם עצמו, ומאחר שפקודין אינן אברין
 דמלכא (עי' תניא פרקים ד' וה'), ושכל התורה כולה היא הפאטאגראפיה של הקב"ה ותמונת ד',
 [ואשר לזה נתכוונו בזה"ק במש"כ בכמה מקומות שאורייתא וקוב"ה חד, עי' נפה"ח (ש"ד פ"י), ואולי
 לזה נתכוון רש"י (בתנחומא לפי' ויגש ס"ו ד', עה"פ ואת יהודה שלח לפניו), אמר הקב"ה לישראל
 היו מכבדין את המצוות, שהן שלוחי, ושלוחו של אדם כמותו, אם כבדת אותן, כאילו לי כיבדתני.

ואם בזית אותן, כאילו לכבודי בזית. לפיכך הוא דקו"ל - שזאת התורה לא תהא מוחלפת.
 ונמצא שהעיקר התשיעי (שזאת התורה לא תהא מוחלפת) זהו עם העיקר השביעי (שנבואת משה רבנו
 היתה למעלה מזו של שאר הנביאים). ממילא שפיר מוכן פשט הפסוק, שהקב"ה רק גילה את התורה
 למשה רבנו ולא לשאר הנביאים, דזהו ההבדל שבין נבואה לתורה, דתורה היינו תיאור של ד', אשר מה"ט
 הוא דנקרא המשל הקדמוני ותמונת ד'.

(2)

ועפ"י הדברים האלה מובנת שפיר לשון ברכת התורה (המובאת בגמ' ברכות יא:) והערב נא ד' אלקינו את דברי תורתך וכו' ונהיה אנחנו ... כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה וכו', והעולם שואלים בזה, מדוע הכניסו רז"ל ענין זה של ידיעת ד' בנוסח ברכת התורה, והלא כ' ענינים נפרדים הם, ידיעת ד' ולימוד התורה. ע"י ס' ובא השמש (דברי הספד על הג"ר משה שמואל שפירא ז"ל) עמ' נ"א. והנראה לכאור כזה, דחובת ברכת התורה הלא נלמדה מהך קרא דכי שם ד' אקרא וגו', דכהת"כ שמותיו של הקב"ה, וכאמור, נמי שלומד את התורה הוא יודע ומכין ביותר את ענין האלקות. ע"י נפה"ח שם פי"ז מה שהביא מהרע"מ, פקודא ללמוד תורה בכל יומא ... למנדע ארתיה דקוב"ה וכו'. ושפיר מובנת היטב לשון הברכה הנ"ל.

5
סע

ונראה דזוהי כונת התנאים שהביא רש"י בפ"י עה"ת עה"פ (שכפרשת שמע) ואהבת את ד' אלוךך וגו', ומהו האהבה, והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומתדבק בדרכיו. כלומר, שע"י לימוד התורה שהוא משלו של הקב"ה ותאורו ותמונתו, מתגברת האהבה אליו ית'.

ג. ענין דרוש וקבל שכר

וע"י גמ' סנהדרין (עא.) דלחד תנא עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות, ולחד תנא בית המנוגע לא ה' ולא עתיד להיות, ולחד תנא בן סורר ומורה לא ה' ולא עתיד להיות. ולמה נכתבו, דרוש וקבל שכר. ומקשים העולם, הלא התורה כמות שהיא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, אפילו מבלי ג' מצוות אלו, ואפי' יח' האדם כשנותיו של מתושלח, לא יספיק לגמור כל התורה כולה, ומה כונת התנאים בתשובה שאמרו דרוש וקבל שכר.

וידוע באור הרב בעל התניא בזה, שג' מצוות אלו לא ללמד על עצמן בלבד יצאו, אלא ללמד על כל הכלל כולו יצאו, דמזה שקיימת אפשרות שתהיה מצוה שלא היתה ולא עתידה להיות, הרי זה מורה על אופיין של כל המצוות, דבעיקרן באו באמת לשמש כתיאור לאלקות, ונכלשון התיקונים שהבאנו לעיל פקודין אינון אכרין דמלכא, ולזה נתכוונו במה שאמרו דרוש וקבל שכר, שלשם השלמת התיאור של תמונת ד' ניתנו לפעמים מצוות שאין בהן בכלל תפיסה במציאות העולם למעשה.

והשוה בזה לשונו של החזו"א (קונטרס י"ח שעות, אות ג'), שהיסוד עולם (תלמיד הרא"ש) תמה על הרז"ה והכוזרי, שמלשונם משמע כאילו יש לקו התאריך איזה שטח, וכאילו יש שמה עיר בקצה המזרח ששם עושים בני אדם ראש השנה שלהם י"ח שעות אחר ירושלים, ודבר זה ודאי עושה בלכול ... ושפיר י"ל דא"צ שיהי לקו זה שטח, וא"צ שיהיו בני אדם עושים שם ראש השנה, אלא די שהחכמה קובעת נקודה כזו ... שעיקרי ההלכות אצילות, ורק ע"י צמצום אחר צמצום הם משמשים גם בעולם המעשה. והם הם דברי הרב בעל התניא שהבאנו.

[ובאמת, בכדי לסלק טענות היסוד עולם לא ה' צריך החזו"א להוסיף משפט זה האחרון (שבאותו קטע), אלא ה' יכול לומר שא"צ שיהיו בג"א שמה, שענין קו התאריך הוא ענין תיאורטי, אלא שהוסיף להסביר אף זה הענין עפ"י השקפה, מאי טעמא יש ענינים תיאורטיים בהלכה שאינם נוגעים הלכה למעשה, מפני שכל התורה מהווה אצילות וכו', וכהבנת הרב בעל התניא בדברי הגמ', דרוש וקבל שכר.]

עין תחת עין" (נא נד)

בגמרא בפרק החובל (בבאקמא פד:) נלמד שהכוונה אינה לנטילת אבר, כפשוטו, אלא לתשלום ממון.

ואם כן, לכאורה עלינו לתמוה: מדוע השתמשה התורה בלשון "עין תחת עין", שנשמע בפשוטו כנטילת אבר בפועל?

הסבר עמוק כתב בזה הגאון רבי אברהם ישעיהו קרליץ, בעל "חזון איש":

מצינו שיותר יעשה החוק את פעולתו המוסרית, מאשר יעשה את כוונתו הממשית. כלומר שבמקרים רבים הלימוד מן העונש הוא מעצם הקפדת התורה באותו ענין - ולא רק בהוצאתו לפועל של העונש.

כך למשל מצינו (מכות ז, א) ש"סנהדרין ההורגת אחת לשבעים שנה נקראת 'קטלנית'". מכאן אנו מבינים ענין נפלא: שדיני הרוצח, משפטו והריגתו לא באו רק כדי ללמדנו את הדין עצמו, אלא גם בכדי לטעת בליבנו את השקפת העולם התורנית אודות חיי האדם, ללמדנו כמה יקרים הם - ואפילו חיינו של רוצח נקלה!

כך גם לענייננו. כאשר כותבת התורה בפשטות "עין תחת עין", הרי לנו השקפת העולם התורנית על חומרת עניינו של המזיק את חברו. ואף שהדין בפועל הוא

של תשלום ממון, הביטוי שבו משתמש הפסוק פועל על הרגש האנושי ונוטע בו את החומרה שבה רואה התורה את הנזק הגופני שגרם לתבירו.

אנרות חזון איש, ח"ג פ"ב

6
ע"כ
הע

3

7) תורת המשנה

11 לכלב השליכון אוחו. אמרו חז"ל [מכילתא כ"ג ל"ג] למדך הכחוש שאין הקב"ה מקפח שטר כל צרכי שנאמר ולכל בניו לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקב"ה חנו לו שכרו. וי"ל מה שז"ל בבב קי"א רבי פתח אגורות בשנה צורח ואמר יכנסו בעלי מקרא וכו', דחק ר' יונתן בן עמרם ונכנס אל רבי פרנסני כעורב ככלב וכו', ויש לדקוק למה המשיל את ע"מ דווקא לעורב ולכלב, וי"ל דכנה רבי לא רצה לזון ע"ה שאין להם חלק בחוריה, אבל באמת יש גם לע"ה זכות בחוריה במה שמחזיקים לפתח ופז חיים היא למחזיקים בה, וגם אופן שאין ממחזיקי החוריה יש להם זכות במה ששוחקין מלחרוץ לשונם ולשוח בשמים פיהם לדבר טחך בגאווה וצח על ת"ח, וכנה מנינו בחליכו הנביא שהעורבים מציאים לו בשר ולחם בצקר ובערב לאכול [עי' חולין ה' ע"א], ומנינו זכות לכלבים שלכל בניו לא יחרץ כלב לשונם, וזה נחשב להם לזכות ששכרם בזכ להשליך להם הערפס, וזה שאמר ריב"ז פרנסני כעורב וכלב שגם לע"ה יש לו זכות בחוריה במה שמפרנסים לה"ח כעורב שפרנסם לחליכו וגם לכה"פ יש להם זכות ככלב, במה שאין חורלים לשונם נגד ת"ח ככלבי מלרים אשר לזכות נחשב להם וזה רמז ריב"ז בלשונו הכתוב לרבינו הקדוש טו.

8) א"א ק"ה ת"י

1 כי פתח אגורות בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה אבל עמי הארץ אל יכנסו דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס אמר לו רבי פרנסני אמר לו בני קיית אמר לו לאו שצית א"ל לאו אם כן במה אפרנסך [א"ל] פרנסני ככלב וכעורב פרנסהו בטר דנפק יתיב רבי וקא מצטער ואמר אי לי שנתתי פתי לעם הארץ אמר לפניו ר' שמעון בר רבי שמאי יונתן בן עמרם תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות מכבוד חודה מימיו בדק ואשכח אמר רבי יכנסו הכל רבי לשעמיה דאמר רבי י' אין פדענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ כדדודא דמי (כלילא דשורו אמבריא אתו

ככלב וכעורב. עם הקב"ה מלכא (שנת קנה) שנאמר ידע לדיק דין לדיס (מניו טו) לפי שהכלב מועטו משמחו לפיכך קשה לחלוט נחמיו שלשם יחסם וגיבור מביד לבני טורב אשר יקלו (מלכא טו) לפי שהעורב אכזרי על בניו וקב"ה ממון נכח יתושן ממון שלחם וחללו:

9

10) ב"י יקר

11 (ה) וְהַדִּלְתָּ מֵעֹזב לו עֹזב תַּעֲזֹב עִמוֹ. לומר לך: דווקא שרוצה להיות עמך במלאכתו ורוצה להקים עמך, או אמה מחיב לפי' לו; אבל אם יושב לו ואומר, 'הואיל ועליך משל הדבר - חיב אמה להקים לך', על פן אמר 'והדלת' מעוזב לו', פי מלת "לו" אין במשמעותו "עמו", פי מפר לך לחל מלעזוב לו כשאינו רוצה להיות עמך במלאכתו. ומכאן תשובה על מקצת ענייני בני

עמנו, המשילים את עצמם על הצבור, ואינן רוצים לעשות בשום מלאכה, אף אם בידם לעשות באיזו מלאכה או איזו דבר אחר אשר בו יכולין להביא שגב רעבון ביתם, וקוראים תגר אם אין נותנים להם די מחסורם, כי דבר זה לא צוה ה', כי אם "עזב תעזב עמו", "הקים תקים עמו" (דברים כבד), פי העני יעשה כל אשר ימצא בכתו לעשות, ואם בכל זה לא תשיג ידו, אז חיב כל איש מישאל לסעדו ולחזקו ולתן לו די מחסורו אשר יחסר לו, ו"עזב תעזב" אפלו עד מאה פעמים.

11) א"א ק"ה י

12 ר"י אומר גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה שנאמר "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישעתי. לבא ונדקתי להגלות הוא היה אומר עשרה דברים קשים נבראו בעולם הר קשה בחול מתחכו בחול קשה (נ) אור מפעפעו אור קשה מים מכבין אותו מים קשים עבים סובלים אותו עבים קשים רוח מפוררן רוח קשה נוף סובלו נוף קשה פחד שוכר פחד קשה יין מפינו יין קשה שינה מפכתו ומיתה קשה (ד) מכולם [וצדקה מצלת מן המיתה] דכתיב "וצדקה תציל ממות הרש רבי דוסתאי ברי ינאי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מביא חרון גדול למלך ספק מקבלין אותו הימנו ספק אין מקבלין אותו הימנו [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו] ספק רואה פני המלך ספק אינו רואה פני המלך והקדיש ברוך הוא אינו כן אדם נותן פרוטה לעני וזכה ומקבל פני שכינה שנאמר "אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך

כג, טז (והג הקציר בכורי מעשיר). מכילתא (פרשה ב כה): נאמר שלוש רגלים בשביעית שלא יסתרסו שלוש רגלים. ("שלוש פעמים בשנה" - פסוק יו - והלא כבר נאמר "את פני האדון ה"), ומה תלמוד לומר "אלקי ישראל" (להלן לד, כג)? אלא על ישראל ועל כל המאמינים בקדושת התורה ייחד שמו ביותר. הענין דהמועדים

12) חכמה

14

14) סע"ס 881

13) ע"מ

נאמרו כאן על האביב קציר ואסיף (פסוקים טז-יז), והוה אמינא שלא ישכחו כי לה' הארץ, מצוה להראות שלוש פעמים בשנה לדעת כי הוא מה, וכמו שהאריס צריך לבא אל האדון. אבל בשביעית שכבר ידעו כי לה' הארץ, ואינם חורשים וקוצרים, לא בעי שלוש רגלים, לכן קמ"ל דלא יעקרו רגלים ממקומן. דיש בזה ענין אחר, מפני שהשם יתברך דבוק אל נפשות האומה הישראלית, והמה כחלק מן הכלל, וזה (איכה ג, כד) "חלקי ה' אמרה נפשי". ומפני שאין בכח האדם להיות דבוק תמיד להשם יתברך, (דברים יא, יד) "ואספת דגנך", לכן אמרה תורה שיעלו לרגל לראות פנים ויתדבקו אל הכלל, ולבשילבנו למלאכתם בביט ובשדה יהיו כאבר המדולדל, שאם יבול לחזור ולחיות אינו מטמא באבר מן החי (חולין עד, א, יורה דעה נה, ה), כן יתדבקו אל הכלל ויתקדשו בקדושת יושב הכרובים להיותם ראויים שיקרא "אלקי ישראל". ולכן ישבאל הנהירו על קדוש השם

ולא בן נח, שכמו שמאבדו החלק עבור הכלל, כמו שחותכין אבר להחיות האדם, כן צריך למסור נפש הישראל החלקי עבור ידיעת השם יתברך הכלליות ודו"ק.

וישלח את נערי בני ישראל (כ"ד, ה')

ברש"י: נערי, הבכורות. וכ"ה בתרגום אונקלוס. ובתרגום יונתן בן עוזיאל: ארום עד ההיא שעתא הות פולחנא בכוכריא דעד כדון לא אתעביד משכן זמנא ועד כדון לא אתיהיבת כהונתא לאהרן. וכן הוא במשנה בזבחים (ק"ב ע"ב). אבל בדרך קט"ו ע"כ מובאת ברייתא שהיא פלוגתא דתנאי, ויש הסוברים שכבר מסיני נתקדשו הכהנים ואין עבודה בכבודות, ומה שכתוב כאן "וישלח את נערי בני ישראל", הוא להביא את הקרבנות, אבל המקריבים היו הכהנים.

ובמסכת מגילה (ט' ע"א): תניא, מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים, ולא גילה להם על מה כינסן, ונכנס אצל יל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי לתורת משה רבכם. נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו וכו', וישלח את זאטוטי בני ישראל. כלומר, ששינו מלשון "נערי" הכתוב בפסוק, וכתבו במקומו זאטוטי, ופגש בש"י. זאטוטי לשון חשיבות, אבל נערי לשון קטנות, ויאמר גרועים שלחם לקבל פני שכינה. והנה באמת היה הטעם שנשלחו אלו מפני שהיו הבכורות, ואם כן הפסוק עצמו צריך ביאור אמאי נאמר בו לשון "נערי".

והנה הרמב"ן כתב: ועל דרך הפשט נערי בני ישראל הם בתורי ישראל שלא טעמו טעם חטא, שלא נגשו אל אשה מעולם, כי הם הנבחרים בעם והקדושים בהם. נמצא שבלשון נערי יש מעלה מצד אחד, כמש"כ הרמב"ן, וגריעותא מצד אחד שהוא לשון קטנות. לכן כתבה התורה "נערי" ללמד על חשיבותם של הבחורים מצד שלא טעמו טעם חטא, אבל מוח של גוי לא יוכל להבין זאת בשום אופן, ולכן לתלמי המלך הוצרכו לשנות ולכתוב זאטוטי, כי לדירו "נערי" יש בו רק צד פחיתות.

15) פני התיבה

כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע

(כד. ז)

הרבי מפשיסחא הקשה על פסוק זה ואמר לכאורה היה צריך כל אחד מהם לומר "אעשה ואשמע" בלשון יחיד, שהרי מהיכן ידע כל אחד את אשר בלבו של חבירו?

אלא - אומר הרבי בפשיסחא - משל למה הדבר דומה? לכמה אסירים אשר ישבו בתא אחד שבכלא. כחום היום, כאשר המחנק שבחדר היה גדול, בא אל תא הכלא אדם, אשר שאל את היושבים אם ברצונם לשתות מים? ענו כל היושבים בשמחה: "נשתה"! האם יש מקום לשאול כיצד ידע האחד את אשר בלבו של חבירו...

אף כאן, כולם היו צמאים ומשתוקקים למים... כולם צמאו לדבר תורה ולמעמד הר סיני. משום כך יכל כל אחד ואחד לענות בפשטות "נעשה ונשמע"...

5